

Helsinkiški *bilten*

**HELŠINŠKI ODBOR
ZA LJUDSKA PRAVA U SRBIJI**
Kneza Miloša 4, Beograd;
tel/fax. 011/3349-170; 3349-167;
e-mail: office@helsinki.org.rs
http://www.helsinki.org.rs

BR.147 // MAJ 2019.

E. Makron, A. Vučić i A. Merkel, Berlin 29. aprila 2019.

Foto: Instagram / Predsedništvo RS

BERLINSKI "MINI SAMIT": NOVI POKUŠAJ

Negativni trendovi i posebno, podrivački uticaj Rusije, kao i stalni bezbednosni izazovi koji mogu ugroziti i samu Evropsku uniju (EU), doveli su do zaključka da EU mora aktivnije da se angažuje u konsolidaciji Zapadnog Balkana, kako bi se podstakao razvoj regiona i stabilizovale njegove institucije. Uprkos tome EU strategija o proširenju na Zapadni Balkan nije konkretizovana, niti su članice EU jedinstvene kad je reč o podršci proširenju.

Potpisivanjem Prespanskog sporazuma rešen je višedecenijski spor oko imena Makedonije, što joj je otvorilo evropsku perspektivu, ali i podstaklo očekivanja da se i druga otvorena pitanja, poput Kosova, mogu uspešno rešiti.

Nakon pokušaja da se promena granica nametne kao rešenje za kosovsko pitanje, Briselski dijalog je zbog otpora, kako na Kosovu i u Srbiji, tako i u međunarodnoj zajednici, dospao u ćorsokak. Suočeni s činjenicom da Zapadni Balkan pada pod uticaj drugih aktera (Rusija, Kina, Turska...),

što može imati nesagledive posledice po Evropu, francuski predsednik Emanuel Makron i nemačka kancelarka Angela Merkel su odlučili da, kao “glavni motori” EU koji imaju “zajedničku odgovornost”, iniciraju novi proces “sa ciljem da se pokrene debata koja bi bila korak na dugom putu što ne mora odmah da bude orijentisano na rezultat”¹

Predsednik Makron je izjavio da je želja da se u “u neformalnom okviru” otvoreno razgovara o stabilnosti regiona, jer, kako je rekao, “to je evropsko pitanje”, s time što je Prespanski sporazum pokazao da se “mogu prevazići razlike”² Kancelarka Merkel je ovom inicijativom samo potvrdila svoj već poznati stav da bi promena granica bilo otvaranje Pandorine kutije i poništavanje svih napora koji su uloženi u stabilizaciju i konsolidaciju Balkana. Uoči samita je naglasila da “Nemačka i Francuska imaju zajedničku odgovornost i da je u njihovom interesu da se razvoj u regionu Zapadnog Balkana kreće pozitivno”³

Inicijativa Merkel-Makron ima posebnu težinu, jer nikad do sada dve najvažnije evropske nacije, Nemačka i Francuska, nisu zajednički inicirale susret s liderima Zapadnog Balkana, kako bi se razgovaralo o evropskoj budućnosti. Važna je i činjenica da je zakazan i drugi sastanak koji će se 1. jula održati u Parizu, ali u užem formatu (samo Srbija i Kosovo). Bez obzira na to što zaključci berlinskog skupa ne podrazumevaju eksplicitniju obavezu na proširenje (što je posledica aktuelne situacije unutar EU uoči evropskih izbora), pokazalo se da postoji svest o neophodnosti stabilizovanja Zapadnog Balkana i “adresiranja” njegovih bezbednosnih izazova. Činjenica da je Crna Gora postala članica NATO i da je Makedonija na istom putu – ukazuje na to da

1 <http://rs.n1info.com/Vesti/a480026/Makron-Srbija-i-Kosovo-da-nastave-pregovore-nemamo-nameru-da-propisemo-resenje.html>.

2 Isto.

3 Isto..

EU i NATO sistematski zaokružuju bezbednosni prostor Evrope.

Sastanku su u ime Srbije prisustvovali predsednik Republike Aleksandar Vučić i premijerka Ana Brnabić, a u ime Kosova – predsednik Hašim Tači i premijer Ramuš Haradinaj. Na listi zvaničnika bio je i predsednik Albanije Edi Rama, hrvatski i makedonski premijeri Andrej Plenković i Zoran Zaev, crnogorski predsednik Milo Đukanović, predsedavajući Veća ministara BiH Denis Zvizdić i slovenački premijer Marjan Šarec.

S obzirom na čvrst stav kancelarke Merkel protiv promena granica, to nije ni bila tema u Berlinu, što znači da je za sada skinuta sa dnevnog reda. Beograd i Priština su zbog toga unapred izjavili da ne očekuju mnogo od samita. Predsednik Vučić je u tom cilju, između ostalog, paradirao i sa konsultacijama koje je obavio sa Rusijom i Kinom, u nastojanju da stavi do znanja da Berlin nije jedini centar odlučivanja. Istovremeno je permanentno upućivao teške optužbe na račun Vlade Kosova, pre svega zbog visine taksi uvedениh na srpsku robu. S druge strane, predsednik Tači je izjavio da EU nije sposobna i da nema kapacitete da iznese dijalog Beograd – Priština i da “članice EU ne mogu međusobno da se dogovore kako da reše tenzije na Balkanu, dodajući da bez SAD ne može da se postigne konačni sporazum”⁴ Tokom samita kosovska delegacija je imala i sastanak sa američkim ambasadorom u Berlinu.

Upravo zbog nezadovoljstva predsednika Vučića i Tačija špekulisalo se i da bi “u igru” mogle da uđu Amerika, ali i Rusija. Srpski zvaničnici su više puta ponavljali da će insistirati na uključivanju Moskva, ako SAD preuzmu vodeću ulogu. To upućuje na zaključak da njih dvojica nisu oduštili od svojih planova, što se očituje kroz njihovo ponašanje i izjava i nakon samita.

4 <https://kossev.info/vasington-post-kosovski-lideri-kod-ambasadora-sad-u-berlinu-trazili-pomoc/>.

Obe strane su prihvatile zaključke skupa gde stoji da su se Beograd i Priština složili da nastave s naporima da sprovedu postojeće sporazume i da se konstruktivno uključe u dijalog o normalizaciji odnosa u okviru EU, s ciljem postizanja sveobuhvatnog i konačnog sporazuma. Bez obzira na to što su i Severna Makedonija i Bosna i Hercegovina (BiH) takođe bile tema razgovara, odnos na relaciji Beograd-Priština bila je dominantna.

Naglašan je značaj inkluzivnog i transparentnog pregovaračkog procesa, koji bi trebalo da bude praćen merama za izgradnju poverenja. Učesnici su se složili da pojačaju napore na uspostavljanju regionalne ekonomske oblasti u skladu s izjavom samita EU u Sofiji 2018, i zaključcima Evropskog saveta o Zapadnom Balkanu 2018.

Činjenica je da su članice EU više fokusirane na budućnost EU i izazove koji su pred njom, dok su zemlje Zapadnog Balkana zainteresovane za članstvo sa nadom da će im to doneti ekonomsku sigurnost i prosperitet. Uprkos svim dosadašnjim inicijativama, kako Brisela, tako i članica EU pojedinačno, inicijativa Nemačke i Francuske je otvorila nove mogućnosti, s time što se za sada više zadržala na pitanjima stabilnosti i bezbednosti. Nisu ponuđene konkretne mere u odnosu na proširenje EU. To može dovesti do daljeg slabljenja mobilisućeg potencijala EU u regionu, ali i do generisanja evroskepticizma u državama Zapadnog Balkana. Sastanak u Parizu svakako će biti prilika da se EU konkretnije odredi o budućnosti Zapadnog Balkana.

Francuska je nakon samita posredstvom svoje ambasade u Severnoj Makedoniji objavila Strategiju za Zapadni Balkan, donetu na zahtev francuskog predsednika Emanuela Makrona, s ciljem da se približi zemljama regiona i, kako se navodi, podrži aktivnosti EU za njihovo približavanje Evropi. Strategija navodi oblasti gde su potrebne reforme: ekonomska i socijalna pitanja, uspostavljanje vladavine prava, bezbednost i spoljni uticaji koji, kako se navodi, preusmeravaju

region u drugom pravcu od njegove evropske perspektive. Francuska će, prema toj strategiji, intenzivirati političke odnose sa zemljama regiona.

Predsednik Makron posetiće Srbiju u julu, a ministar za evropske i spoljne poslove posetiće Albaniju i Kosovo. Očekuju se i druge posete članova vlade i poslanika svim zemljama u regionu. Francuska će ojačati bilateralnu saradnju sa zemljama regiona u četiri oblasti u okviru Francuske razvojne agencije AFD. Godišnja pomoć, koju pruža AFD, u početku će iznositi 100 do 150 miliona eura i služiće kao podrška za privlačenje drugih donatora, posebno nemačkog Instituta za kreditiranje obnove (KfV), sa kojim ima saradnju.

Sve poruke koje dolaze od zapadne zajednice svode se na potrebu konsolidacije bezbednosti Zapadnog Balkana i pre svega potiskivanje Rusije iz regiona gde deluje kao factor destabilizacije. SAD, EU i NATO imaju isti stav kada je reč o crvenim linijama u Evropi: to su Crno more i Baltik. U tom smislu, Balkan već odavno pripada zapadnoj interesnoj sferi.

Zamenik pomoćnika državnog sekretara Sjedinjenih Američkih Država Metju Palmer je prilikom poslednje posete regionu, a nakon berlinskog samita, istakao da SAD i Evropska unija dele istu viziju kad je reč o zemaljama Zapadnog Balkana, koja se ujedno poklapa i sa vizijama tih zemalja koje žele "uspeh i put naprijed." Istakao je i da će Rusi nastaviti sa svojim delovanjem kao i do sada i sa svojim negativnim uticajem, što je bilo vidljivo povodom potpisivanja Prespanskog sporazuma.⁵

5 <https://www.slobodnaevropa.org/a/intervju-matthew-palmer/29930710.html>.

REAKCIJE BEOGRADA NAKON SAMITA

Reakcije nakon Berlinskog samita odisale su razočarenjem, jer, kako stvari za sada stoje, promena granica je skinuta sa dnevnog reda; očigledno, i u saglasnosti sa SAD. Mada je u saopštenju nakon samita izostao stav o nedodirljivosti postojećih granica, očigledno je poruka svim učenicima bila više nego jasna.

Predsednik Vučić je nezadovoljstvo iskalio na regionalnim liderima. Još pre sastanka, kao i tokom njega kritikovao je listu pozvanih, posebno makednoskog premijera Zorana Zaeva i predsednika Ministarskog saveta BiH Denisa Zvizdića koji su, po Vučiću, tu “samo da bi rekli nešto protiv Srbije”.⁶ Vučić je po povratku iz Berlina javnost obavestio da je za “Srbiju užasno teska situacija” kada je reč o Kosovu i da je njegova “ideja o uspostavljanju granice, koja bi bila pravedna i pravična, između Srba i Albanaca odbijena”, kao i da se time “razara svaka mogućnost da Srbija nešto ima od Kosova”.⁷ Rekao je i da neće priznati Kosovo dok je predsednik i patetično poručio: “možete da me ubijete, ali se to neće desiti. Eto, kažem svima i Englezima i Nemcima – neću. Srušite me, ali neću. Za 15 godina može da bude neko drugi predsednik, ali Vučić neće priznati Kosovo”.⁸ Izrazio je iznenađenje oštrinom Albanaca s Kosova koji su zahtevali da Beograd prizna Kosovo, bez autonomije za Srbe u okviru neke “nove Republike Srpske”.⁹ Oštro je reagovao i na izjavu Denisa Zvizdića koji je rekao da se “protivi crtanju novih granica na bazi etničkih principa na Zapadnom Balkanu, te ponovio da teritorijalni integritet, suverenitet, i multietničnost društava treba biti jedina osnova na kojoj se rješavaju bilateralni sporovi, naročito

pitanje granica”.¹⁰ Zvizdić je takođe, snažno osudio povezivanje statusa Kosova sa bosanskohercegovačkim entitetom Republika Srpska”.¹¹ Izjava da će “Kosovo i Metohija, ne njegovom voljom ili time što je on priznao, dobiti nezavisnost i suverenost na celoj teritoriji”¹² samo ukazuje na stepen Vučićeve rezignacije i njegovog neodustajanja od “razgraničenja” s Albancima.

Pojedini ministri Vlade Srbije su veoma eksplicitno najavili da Srbija neće dići ruke od nacionalnog projekta, odnosno od promene granica. Aleksandar Vulin, ministar vojske, je rekao da bi trebalo da “bude potpuno jasno da je naša pozicija nepromenljiva”, dok je Ivica Dačić, ministar spoljnih poslova, bio izričit da Srbija “neće priznati Kosovo sa sadašnjim granicama, i da je to nemoguća misija”.¹³ Ministar za inovacije i tehnološki razvoj Nenad Popović je izjavio da je neophodno da se u dijalog uključe Rusija, Kina i SAD i da je istorijska greška prethodne vlasti to što je što je dozvolila da se pregovori o Kosovu izmeste iz SB UN u Evropsku uniju. On ističe da je “smešno da se dijalog Beograda i Prištine odvija u Briselu, koji više nema i neće imati snage, već je neophodno da se u dijalog uključe Rusija, Kina i SAD.”¹⁴

Sve je više razmišljanja da se na međunarodnom planu Srbija okrene tzv. suverenistima u Evropskoj uniji iz Mađarske, Poljske, Češke, Slovačke i Italije, kako bi se proširio krug saveznika, s nadom da će njihovi delegati u novom sazivu Evropskog parlamenta i u Evropskoj komisiji bitno promeniti stav u odnosu na Kosovo.

6 “Vučić: Izbori će biti na proleće”, Politika, 8. maj 2019.

7 Isto.

8 “Vučić: Izbori će biti na proleće”, Politika, 8. maj 2019.

9 <https://www.bljesak.info/vijesti/politika/osuli-po-zvizdicu- napadnuti-srbi-i-republika-srpska/271337>.

10 Isto.

11 Isto.

12 <https://www.blic.rs/vesti/politika/igramo-na-ivici-zice-uvic-sta-je-resenje-sada-osim-sto-ce-kim-ne-mojom-vo-ljom-ili/5gwrq1d>.

13 <https://www.blic.rs/vesti/politika/dacic-dijalog-ne-postoji-priznanje-kosova-nemoguca-misija/ttdddzg>.

14 <http://www.novosti.rs/vesti/naslovna/politika/aktuel-no.289.html:793950-Popovic-Dijalog-u-Briselu-propao-ukljuciti-Rusiju-Kinu-SAD>.

Špekuliše se i sa izjavom najjačeg političara u Italiji, Matea Salvinija koji je navodno rekao da se “zalaže za povlačenje italijanskog priznanja kosovske nezavisnosti”.¹⁵ Očigledno je da Beograd računa na razlike u stavovima između “velike trojke” koju čine Nemačka, Francuska i Holandija i zemalja Višegradske grupe koja sve više klizi ka iliberalnoj praksi.

Pojedini režimski tabloidi su objavili da je konačno rešenje kosovskog pitanja odloženo do navodno sledećeg mandata Donalda Trampa. Tu tezu je plasirao Prvoslav Davinić, nekadašnji ministar odbrane u emisiji Ćirilica (ZV Happy).¹⁶

Slobodan Zečević (Institut za evropske studije) upozorava da Srbija “vodi politiku ne preterano ideološki opterećenu, koja traži uporište gde god može da ga nađe”.¹⁷ On istovremeno podseća da je reč o zemljama i liderima koji se protive islamskom uticaju u Evropi, pa se tu može očekivati i “nekakva podrška u vezi sa našim viđenjem kosovske krize”.¹⁸ Vladislav Jovanović, bivši diplomata, ukazuje da bi, ukoliko se Srbija opredeli na nastavak kampanje za poništavanje priznavanja među zemljama koje su prethodno priznale Kosovo, to moglo biti motiv za okretanje ka Italiji. Jovanović ipak upozorava da bi približavanje Višegradskej grupi (na koju se računa u budućnosti) naišlo na neodobravanje “velike trojke”. Ali, kako ističe, “ako bi se Srbija okrenula prema Višegradskej grupi, onda bi to verovatno povećalo njen značaj u odnosu na druge zapadnobalkanske zemlje, koje ne bi više imale prostora da Srbiji stalno priređuju neka negativna iznenađenja”.¹⁹

15 “Srbija između evropskih suverenista i liberala”, Politika, 8. maj 2019.

16 “Rešenje kosovskog pitanja do kraja 2019”, Politika, 16. maj 2019.

17 Isto.

18 Isto.

19 Isto.

Očigledno je da Srbija više naginje iliberalnoj struji, ne samo u Evropi, već i u svetu (Rusija, Kina, ali i nova administracija SAD), koja nastoji da uspostavi novi međunarodni poredak usmeren protiv svih liberalnih vrednosti, a čiji su garant sve do nedavno bile SAD. Ovogodišnji Minhenski izveštaj o bezbednosti svedoči o izazovima koji bi lako mogli da znače kraj svetskog poretka uspostavljenog nakon kraja Drugog svetskog rata. Ne ukazuje se samo na klimanje starih saveza i sukoba u koje su umešani međunarodni faktori, već i na razvoj unutar država – i to pre svega onih demokratskih.

IZJAVE PRIŠTINSKIH LIDERA NAKON SAMITA

Izjave kosovskih lidera nakon samita posebno su iritirale Beograd, poput, na primer, izjava predsednika Tačija da je pomirenje u regionu nemoguće dok Srbija i BiH ne priznaju nezavisnost Kosova. “Pomirenje će biti nemoguće za onoliko vremena za koliko Srbija i BiH ne budu priznale nezavisnost Kosova. Nemačka i Francuska imaju mogućnost i liderstvo za podsticaj na tako smeće odluke”.²⁰ Tači je takođe izjavio da Kosovo neće dozvoliti da Zajednica srpskih opština ima izvršna ovlašćenja, jer smatra da je cilj Srbije da se na severu Kosova formira zajednica nalik Republici Srpskoj, što se “neće dopustiti”.²¹

Premijer Haradinaj smatra da je sastanak u Berlinu zaustavio dalje skretanje dijaloga, ili odlazak u pogrešnom pravcu procesa u regionu, posebno odnosa Kosovo-Srbija. To je zato što više nema razgovora o granicama i teritorijama, a i “dijalog koga je vodila Mogerini ne postoji kao takav”, odnosno da se prešlo na “novi format

20 Isto.

21 <http://rs.n1info.com/Vesti/a480520/Taci-Merkel-i-Makron-nisu-trazili-od-Vucica-da-prizna-Kosovo.html>.

dijaloga”.²² Dakle, kako je istakao, preusmeravanjem procesa dijaloga od gospođe Mogerini ka kancelarki Merkel, koja ima jasan i stalan stav koji je protiv pomeranja granica – sada mislim da možemo biti mirniji.” Dodao je i da treba biti pažljiviji, jer “kuhinje nastavljaju sa spremanjem, ali za nas više nema rizika od podele Kosova”.²³

Predsednik Vučić je još u Berlinu izjavio da Kosovo ne može postati konsolidovana država bez Srbije, kao da pozicija Prištine u potpunosti zavisi od Beograda, s obzirom da je Srbija međunarodno priznata država i članica Ujedinjenih nacija i da ne zavisi od Prištini, niti joj je potrebno da je Kosovo prizna.²⁴

REAKCIJE U MEĐUNARODNOJ ZAJEDNICI

Berlinski samit se u nekim krugovima percipira kao neuspešan, jer se nije jasno postavio u odnosu na proširenje, odnosno na buduće članstvo zemalja Zapadnog Balkana u EU.

Dimitar Bečev, direktor Instituta za evropsku politiku (Sofija), smatra da Evropska unija nije uspela ukloniti ideju o razmeni teritorija i korekciji granica jednom za sva vremena i da je nesposobnost Evropske unije da deluje refleksija njene interne polarizacije. Svesni su činjenice da bi krajnja desnica mogla iskoristiti izgleda da se nove članice iz siromašnog Zapadnog Balkana pridruže Evropskoj uniji da bi pojačala strah javnosti od još jednog talasa migracije, kako bi osigurali uspeh na izborima. Bečev ističe da niko

ne očekuje da Evropska unija prihvati balkansku šestorku sutra, jer to nije je realno niti poželjno. Smatra da kandidati moraju pokazati spremnost za reforme, pozabaviti se korupcijom, popraviti pravosudni sistem, prepraviti zakone i primijeniti vladavinu zakona da bi napredovali ka prijemu. Ističe da bi Brisel trebalo da shvati korist pregovora o pridruživanju i prestati podbacivati na Zapadnom Balkanu.²⁵

Ugledni Portal *Politico* smatra da samit nije napravio “breakthrough” i da su Merkel i Makron pokazali svu disfunkcionalnost evropske diplomatije. Samit je osvetlio podele ne samo između Kosova i Srbije, već i između Pariza i Berlina, kao i između EU članica i aparata za spoljnu politiku u Briselu.²⁶

U časopisu *National Interest* objavljen je tekst koji su potpisali Frank Vizner, Kamerun Manter i Marko Prelec pod naslovom “Vreme je za novi pristup Balkanu”, koji ističe da su svi pokušaju u prošlosti grešili na dva načina: ignorišući stvarne probleme i pokušavajući da se uradi što više previše brzo. Njihova konstatacija, međutim, nije jasna u smislu, šta oni podrazumevaju pod novim pristupom, osim ukoliko ponovo ne predlažu promenu granica za šta su se zalagali poslednjih nekoliko godina.²⁷

Janus Bugajski iz *Centra za analizu evropskih politika* iz Vašingtona, smatra da su francuski u nemački lideri na samitu ponudili simboliku, a ne suštinu, te da nisu uspeli da reše otvorene konflikte ili da najave konkretne mere u pogledu proširenja. To će svakako, ističe Bugajski, generisati skepticizam u pogledu budućih sastanaka

22 <https://kossev.info/haradinaj-dijalog-kojim-posreduje-mogerini-vise-ne-postoji-preslo-se-na-novi-format/>.

23 <https://kossev.info/rama-za-haradinaja-lazov-haradinaj-za-ramu-brat/>.

24 <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/vucic-pozicija-kosova-ovisi-o-beogradu-nadam-se-da-ce-netko-imati-dovoljno-pameti-da-to-razumije/8805671/>.

25 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/zasto-je-evropska-unija-podbacila-na-zapadnom-balkanu>.

26 <https://www.politico.eu/article/merkel-macron-balkans-serbia-kosovo/>.

27 <https://nationalinterest.org/feature/its-time-new-approach-balkans-56917>.

i posvećenosti EU proširenju na Zapadni Balkan.²⁸

Ruski Portal *Sputnjik* izneo je zbirnu ocena eksperata da je berlinski samit pokazao da ove godine neće biti ništa od sporazuma Beograda i Prištine, a Srbija ni nema razloga da žuri, jer vreme radi za nju. Citirani eksperti veruju da je ishod skupa o Zapadnom Balkanu u mnogome posledica poruka upućenih sa susreta srpskog predsednika Aleksandra Vučića sa liderima Rusije i Kine u Pekingu.²⁹

Ruski senator Konstantin Kosačov Berlinski samit shvata kao odraz rastuće zabrinutosti za razvoj događaja, jer dijalog Beograda i Prištine tapka u mestu. Ističe da je niz odluka kosovskog rukovodstva u direktnoj suprotnosti s Rezolucijom 1244 i samom logikom političkog dijaloga. On ima u vidu pre svega, formiranje nacionalne vojske, uvođenje stoprocentnih carina na robu iz centralne Srbije i BiH. Sve te odluke direktno ili indirektno podstiču Sjedinjene Države. Svedoci smo, kako ističe, da SAD aktivno drže stranu Prištini i time provociraju scenario primene sile i propast političkog dijaloga. On je izarzio nadu da u evropskim prestonicama vide tu tendenciju i da će ta zabrinutost pre ili kasnije konsolidovati evropsku poziciju, a da će se Rusija i Pariz, Berlin i druge evropske prestonice na kraju složiti u mišljenju da nema druge varijante rešavanja kosovskog problema, osim onog u skladu sa Rezolucijom 1244 SB UN, s osloncem na Ustav Srbije. Računa da će dodirne tačke između Moskve, Berlina, Pariza i naravno, Beograda ubuduće biti sve brojnije.³⁰

²⁸ <https://www.cepa.org/unpredictable-eu-elections>.

²⁹ <https://rs-lat.sputniknews.com/komentari/201905031119657129-berlinski-samit-zapadni-balkan/>.

³⁰ <https://rs-lat.sputniknews.com/intervju/201905081119725710-konstantin-kosacov/>.

BALKANSKA DINAMIKA NAKON SAMITA

Predsednici Vučić i Tači nisu odustali od svojih namera o promeni granica o čemu dnevno daju izjave: Tači da će Kosovo zahtevati prisajedinjenje Preševske doline, a Vučić da će nastaviti sa odbranom srpskog interesa i da je to pitanje između Albanaca i Srba.

U Tirani je 9. maja održan godišnji skup procesa Brdo-Brioni, inicijative o Zapadnom Balkanu, pokrenute 2010. godine na predlog Slovenije, kako bi se pomoglo rešavanju spora sa Hrvatskom. Kasnije je ta inicijativa proširena na Zapadni Balkan, a dobila je i zvaničnu podršku Nemačke 2014.

U Tirani je nastavljeno nadmudrivanje balkanskih lidera, posebno srpskih i albanskih. U suštini i Vučić, i Rama i Tači nisu odustali od ideje o promeni granica. Rama i Tači su najavili ukidanje granica između Kosova i Albanije, što je posebno razbesnelo predsednika Vučića. Njihova retorika je precizno reflektovala njihove namere. Predsednik Vučić je, ističući da je svako imao svoju ideju za regionalnu stabilnost i očuvanje mira, Tačiju jasno rekao da ne odustaje: "Možete da pozovete i Amerikance i sve druge, ali ovo je pitanje Srbije i Albanaca. Ne postoji ta sila koja će naterati Srbiju da se ponaša suprotno svojim interesima"³¹

Ipak lideri Zapadnog Balkana su potpisali deklaraciju kojom pozivaju Evropsku uniju da prošire nje na Zapadni Balkan postane "pitanje geopolitičkog značaja", jer "EU treba da ima u vidu da je puna integracija Zapadnog Balkana u evropski

³¹ <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3249169/predsednik-vucic-uzivo-iz-tirane-rekao-sam-taciju-da-mogu-da-pozovu-sve-strane-prijatelje-ali-da-im-to-ne-znaci-nema-te-sile-koja-ce-srbiju-naterati-da-radi-protiv-svojih-interesa>.

sistem vrednosti podjednako značajan faktor kao i stabilnost Evrope upošte”.³²

Bivši albanski ministar spoljnih poslova i poznati istoričar Paskal Milo smatra da nije verovatno skoro rešenje Kosova jer je, kako ističe, “horizont prilično zamućen za normalizaciju odnosa Srbije i Kosova” i da samo ujedinjen i snažan pritisak velikih međunarodnih igrača može da isposluje rešenje za normalizaciju odnosa na temelju realnog stanja”.³³

Beograd je prvi put povodom pobeđe nad fašizmom 9. maja, upriličio i vojnu paradu u Nišu (10. maj) koja je bila demonstracija moći; osim što je glorifikovala predsednika države Aleksandra Vučića, nastojalo se istaći njegov doprinos statusu Srbije kao vojne sile na Balkanu. Ulicama Niša i drugih gradova Srbije prošetao je i “Besmrtni puk”.³⁴ Istoričar Milivoj Bešlin ističe da u Srbiji “svaka vlast iz korpusa vrednosti antifašizma uzima ono što joj odgovara” i da ni-podaštava činjenicu da je jugoslovenski antifašistički pokret bio autentičan i da “Srbija ne slavi svoju nego rusku pobeđu nad fašizmom”.³⁵

Da taj događaj u suštini nije bio afirmisanje antifašističkih vrednosti svedoči i činjenica da je haški osuđenik general Vojin Lazarević bio na

32 https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2019&mm=05&dd=09&nav_category=78&nav_id=1540061.

33 <https://www.dw.com/sr/vu%C4%8Di%C4%87-i-rama-ustom-%C4%8Damcu/a-48685421>.

34 Pokret “Besmrtni puk” nastao je u Rusiji 2011. godine, kada je ulicama Tomska marširalo 5000 ljudi noseći slike predaka stradalih u Velikom otadžbinskom ratu. Za nekoliko godina pokret se proširio na više od 1200 gradova i više od 12 miliona ljudi od kojih je 2018. godine samo centrom Moskve prošetalo njih više od milion. Prošle godine, manifestacija je održana u oko 40 zemalja, među kojima su SAD, Nemačka, Velika Britanija, Francuska, Austrija, Italija i Kina. (Blic, 9. maj 2019).

35 https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/113985/istoricar_iz_beograda_urnisao_i_vuchica_i_vojsku_ljudi_na_vojnoj_paradi_ne_liche_na_ljude_koji_su_pobijedili_fasizam.html.

čelu “Besmrtnog puka”. Promocija ratnog zločinca na obeležavanju Dana pobeđe nad fašizmom naišla je na osudu jednog dela javnosti, uključujući i ambasadora SAD. Predsednik Vučić je još jednom pokazao da u suštini ne deli evropske vrednosti, jer je njegova reakcija na kritike bila: “Prvi put se Srbija ne stidi onih koji su branili zemlju i narod u ratovima devedesetih. Svaki normalan čovek se oseća ponosno. Videlo se da nije uzalud štiti otadžbinu koja iskazuje poštovanje prema tim ljudima”.³⁶

Tom događaju su prisustvovali i brojni ruski političari, između ostalih i predsedavajući Komiteta za međunarodne odnose Saveta Ruske Federacije Konstantin Kosačev, koji je izjavio da “nema dileme da nerešen kosovski problem i usijane glave na Kosovu, pokušavaju da reše problem putem sile, ali da Srbija u slučaju zaoštavanja situacije neće ostati sama, da je Rusija bila, jeste i ostaće pouzdan strateški partner za Srbiju”.³⁷

Predsednik Vučić je očigledno na muci, jer je pritisak, kako sa Zapada, tako i sa Istoka, ali i unutar društva (protesti, pritisak SPC) sve veći kad je reč o geostrateškom izboru. Odustajanje od članstva u EU bilo bi pogubno ne samo za Srbiju, već i za samog Vučića. Njegove izjave su sve kontradiktornije i pokazuju ambivalentnost u odnosu prema EU. Ipak, konstatuje da “Srbija nema pravo i ne može da odustane od evrointegracija, put u Evropu je put u društvo kojem želimo da pripadamo”, ali dodaje da je stvar EU, hoće li da prime Srbiju ili ne.³⁸ Ovom izjavom u suštini prebacuje odgovornost na EU.

Tokom majskog zasedanja Sabora Srpske pravoslavne crkve (SPC), kako ističu mediji, najviše se

36 “Lazarevića kritikuju oni koji su ubijali našu decu”, Politika, 15. maj 2019.

37 <https://rs-lat.sputniknews.com/intervju/201905081119725710-konstantin-kosacov/>.

38 <http://rs.n1info.com/Vesti/a482022/Vucic-Necu-priznati-Kosovo-u-ovim-granicama.html>.

raspravljalo o Kosovu, ali javnost nije obavještena o detaljima. Predsednik Vučić i predsedavajući Predsedništva BiH Milorad Dodik su imali razgovor u Patrijaršiji na istu temu, a verovatno (s obzirom na prisustvo Dodika) i o Srbima u regionu. Jasno je da postoje razlike u stavovima između SPC i predsednika Vučića i da je “poziv” imao za cilj da se oni donekle usaglase. Patrijarh Irinej je nakon sastanka izneo stavove Sabora i izjavio da su “konstatovali da je stanje na Kosovu vrlo teško i da je, s obzirom na prilike u kojima se nalazimo, vrlo neizvesno kako će se završiti pitanje i naći rešenje za Kosovo i Metohiju”.³⁹ Predsednik Vučić je pak izjavio: “moje je da nastavimo da se borimo da izvučemo maksimum od svega što možemo da dobijemo za svoj narod, da čuvamo mir i stabilnost, da poštujemo druge, ali da ne pristajemo na ucene i da ne dajemo ono što niti je naše pravo niti smemo niti možemo bilo kome da damo”.⁴⁰ Brojni mediji špekulišu da je cilj posete bio disciplinovanje “neposlušnih” vladika u čemu su se Vučiću pridružili i pojedini arhijereji bliski episkopu bačkom Irineju, koji su mu dali “blanko kartu” za rešavanje kososvskog problema.⁴¹

Beograd ne očekuje mnogo ni od samita u Parizu. Ivica Dačić pak prognozira “nove pritiske na Srbiju i ne očekuje značajnije pomake u

rešavanju problema Kosova”, te da, kad je reč o priznanju Kosova “nema ništa od toga”.⁴² Politički analitičar Dragomir Anđelković smatra da su male šanse za dijalog do 1. jula i da su dva razloga za ovakvo ponašanje Prištine: “ili su se uplašili Specijalnog suda, pa pokušavaju Zapadu da pošalju poruku da će u tom slučaju napraviti haos, ili je sve inscenirano kako bi Srbiji izazvali probleme i investitorima koji nam se najavljuju dali signal da nismo stabilni”.⁴³

Može se očekivati da će u Parizu biti pritisaka na srpske i kosovske vlasti da ne blokiraju regionalnu saradnju. Jer, taksama koje je uvela Priština, između ostalog je blokirana i CEFTA i to na multilateralnoj osnovi – jer je uvučena i BiH. A onda se uključila i Albanija najavama da će se izvršiti tržišna integracija između Kosova i Albanije. Srbija je blokirala rad Upravnog odbora Regionalne kancelarije za saradnju mladih i najavila da posle sporazuma o ukidanju rominga u regionu u ovim okolnostima više nijedan regionalni sporazum neće da potpiše.

Pariz i Berlin će svakako insistirati na obnovi pregovora i sprovođenju obaveza proisteklih iz Briselskog sporazuma. Jer, tek nakon sveobuhvatne normalizacije odnosa Srbije i Kosova dolazi na red priznanje Kosova.

39 <https://kossev.info/sabor-spc-sa-vucicem-i-dodikom-nekomora-da-donosi-teske-ovozemaljske-odluke/>.

40 Isto.

41 <https://rs-lat.sputniknews.com/intervju/201905081119725710-konstantin-kosacov-/>.

42 <https://www.blic.rs/vesti/politika/scenario-haosa-iz-prištinske-kuhinje-pristina-se-osilila-posle-berlina-sta-toznaci/4yjl00d>.

43 Isto.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Imajući u vidu da je Balkan poprište odmeravanja snaga mnogih aktera i da oni bitno utiču, ili to pokušavaju na rešavanje nekih pitanja koja udaljavaju Zapadni Balkan od članstva u EU, neophodna je balkanska solidarnost i zajedničko pozicioniranje kad je reč, pre svega, o članstvu u EU.

Novi akteri na Balkanu koriste zastoje u integraciji i daljoj primeni evropskih vrednosti na Zapadnom Balkanu tako što promovišu svoju politiku i svoje vrednosti, što Zapadni Balkan i EU stavlja na dodatna iskušenja.

Ucenjivački potencijal regiona nije veliki, ali dovoljan da njime manipuliše sa svim akterima na Balkanu. Međutim, nezrelost balkanskih političkih elita i njihova korumpiranost olakšava negativno delovanje pojedinih aktera.

Zbog toga je od bitne važnosti da EU u Parizu izađe s konkretnijim merama za proširenje na Zapadni Balkan i da njima čvršće obaveže region na sprovođenje preuzetih obaveza, ali i na suštinske reforme posebno u oblasti sudstva, korupcije, sloboda i ljudskih prava. Kao prvi korak u tom pravcu bilo bi poželjno da Evropski savet ispuni svoje obećanje i počne pristupne pregovore sa Republikom Makedonijom i Albanijom kao što je naznačeno u zaključcima Saveta o proširenju i stabilizaciji od 26. Juna 2018.

Pregovori između Srbije i Kosova ni u kom slučaju ne bi smeli da vode ka povlačenju novih granica po etničkoj osnovi. Ambicije pojedinih etničkih grupa za dalju podelu na Zapadnom Balkanu, po "etničkom" ključu, moraju u budućnosti biti u potpunosti isključene, jer nose potencijal novih sukoba.